

riksantikvaren

DIN ČUJ./ DERES REF:

BEAIVI / DATO:

11.06.2025

MIN ČUJ / VÅR REF:

25/131-7

ÁŠŠEMEANNUDEADJI / SAKSBEHANDLER:

Elin Rose Myrvoll

Høring av forslag til bevaringsstrategi for bygder og byers kulturmiljø/Sametingets uttalelse

Sametinget gir med dette innspill til høringsutkastet til bevaringsstrategien for bygder og byers kulturmiljø. Strategien er et viktig virkemiddel for å sikre at kulturmiljøer i hele landet – inkludert samiske områder – bevares og videreutvikles på en bærekraftig og inkluderende måte. Sametinget har hatt konsultasjon med Riksantikvaren underveis i prosessen fram mot høringsutkastet.

Sametinget har følgende innspill:

Bygd-definisjon

Høringsutkastet har følgende definisjon av bygd: **Bygd** – *sentrum eller tettsted i en bygd (i tråd med Språkrådets definisjon av bygdesentrum/bygdeby), side 6.*

Sametinget vil fraråde å bruke språkrådets definisjon av *tettsted* som definisjon på *bygd*. *Bygd* er et annet begrep og er ikke synonymt med *tettsted*. *Bygd* har tradisjonelt vært brukt om områder uten bymessig bebyggelse, og brukes fortsatt om spredtbygde strøk, i motsetning til tettbygde områder. Høringsutkastets bruk av *bygd* ser hovedsakelig ut til å omfatte tettsteder og sentrumsnære områder og ansees derfor ikke å være i tråd med allmenn språkbruk eller faglig forståelse. Dermed risikerer strategien å overse viktige kulturmiljøer i spredtbygde og samiske bygder, som ikke nødvendigvis har tett bebyggelse eller landbruksfunksjon. Sametinget støtter derfor ikke definisjonen som legges til grunn i høringsutkastet. Dette går også fram av protokoll fra konsultasjon om denne bevaringsstrategien 25.03.25.

Sametinget mener at strategien i for stor grad er preget av et tettsteds- og bysentrert perspektiv, og at bygdens særegne kulturmiljøer ikke er tilstrekkelig vektlagt. Dette gjelder både i omtale og eksempler, og kan føre til at bygdens kulturmiljø blir nedprioritert i implementeringen. Videre bør eksempler og illustrasjoner ha en geografisk spredning som tydelig viser at strategien favner hele landet.

Gårdshauger og markedsplasser

Beskrivelsen av gårdshauger og fiskeværshauger kan presiseres i utkastet. Både gårdshauger og fiskeværshauger kan finnes som kulturlag i nordnorske byer og tettsteder i tillegg til forekomster i spredtbygde strøk. Fiskeværshaugene er for eksempel spor etter de første tettstedene i nord.

Fiskeværshaugene kan også sees i relasjon til deltema 2: Der vi møtes. De eldste sporene etter fiskeværerne kan i dag finnes på fraflytta steder, men har utvilsomt hatt en viktig funksjon i sin tid, og de representerer en viktig del av vår historie i nord som er lite utforsket. I den sammenhengen kan også de samiske markedsplassene nevnes. Eksempler på dette er Skibotn-, Karlebotn- og Bossekoppmarkedene som var årvisse møteplasser som hadde stor betydning for bytte og handel av varer. Markedene var viktige både for samer, nordmenn og andre tilreisende som deltok i denne virksomheten.

Fellesskapsbygninger

Sametinget ønsker å understreke betydningen av fellesskapsbygninger som bærere av både gode og vanskelige kollektive minner. Mange slike bygninger – som skoler, internater, forsamlingshus og institusjoner – har hatt en sentral rolle i utviklingen av lokalsamfunn, men også i gjennomføringen av statlige politikk som har hatt negative konsekvenser for samiske samfunn. Et særskilt eksempel er skoleinternatene, som for mange samer representerer et smertefullt kapittel i fornorskingshistorien. Disse bygningene er ikke bare fysiske strukturer, men også symboler på tap av språk, kultur og tilhørighet. Samtidig har mange av disse byggene også vært arenaer for fellesskap, og læring.

Uterom -hager

Sametinget vil påpeke at hager og uterom rundt boliger både i tettbygde og spredtbygde strøk er viktig også i samiske bosettingsområder. De kan imidlertid ha et annet preg enn det mange forbinder med hager. Disse uterommene er gjerne mer enn bare en hage eller rekreasjonsområde. Uteområdene til samiske boliger kan både i tettstedsområder og spredtbygde strøk være private bruks- og aktivitetsområder for oppbevaring av produkter, redskaper og kjøretøy knyttet til naturbruk, høsting, jakt og fiske til eget bruk¹.

Boligområder og den spredt bebyggelse

Sametinget vil oppfordre til at boliger og boligområder i spredtbygde strøk og i bygdesentrum løftes fram i strategien. Både spredtbygde strøk og bygdesentrum i tradisjonelle jordbruksbygder og kystbygder har boligbebyggelse som ikke har tilknytning til primærnæringene. I etterkrigstida ble dette stadig mer vanlig og satte sitt preg på bygder og bygdesentrum. Det kunne for eksempel være de første boligfeltene eller enkeltliggende boliger der eierne hadde sitt virke i tertiærnæringer, mindre industriforetak eller annet.

Sametinget ønsker lykke til videre i arbeidet med bevaringsstrategien og ser fram til konsultasjon i juni 2025.

Dearvuodaiguin / Med vennlig hilsen

Sten Olav Heahtta
konst. ossodatdirektevra/ konst. avdelingsdirektør

Elin Rose Myrvoll
juogushoavda / seksjonssjef

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur. /

¹ Omtalt som arbeidshagen i artikkel av Sunniva Skålnes, <https://old.arkitektur-n.no/artikler/hagar-i-kautokeino>

Dát reive lea elektrovnnalaččat dohkkehuvvon ja sáddejuvvo vuolláičállaga haga.

Hovedmottaker:

riksantikvaren